

Dan Negrescu

Dionisie Exiguul, părinte al erei și ordonator al ierarhilor

Împăratul sub a cărui domnie s-a născut Dionisie Exiguul, Leon I, el însuși originar din ținuturile Romaniei dunărene¹, de unde și-a început cariera ca tribun militar, a fost cel dintâi suveran al Imperiului de Constantinopol care a fost consacrat pe tron de un patriarh, în persoana lui Anatolie. Doar un an mai târziu, Leon I avea de făcut față unei crize declanșate la vârful ierarhiei Bisericii odată cu alegerea în scaunul Patriarhiei de Alexandria a unui monofizit și, probând astfel că actul consacrării religioase a urcării pe tron nu era limitat la o valoare pur simbolică, solicită, printr-o circulară, îndrumarea tuturor ierarhilor creștini din Imperiu – pentru noi fiind deosebit de relevant faptul că el urmează conduita cerută de episcopii și mitropoliții din ținuturile sale de origine². Împăratul Leon I avea să treacă la cele veșnice în 474, dată la care, foarte probabil, Dionisie Exiguul își primea educația elementară, cel mai probabil în mănăstirile provinciei, într-o Scitie a Tomisului (Dobrogea de astăzi) ale cărei elite militare, religioase și social-politice timoraseră în câteva rânduri, în cele trei generații precedente, centrul imperial de la Constantinopol³. Școala teologică de la Tomis avea deja, în acea epocă, un prestigiu universal, format grație unor teologi precum Gherman și Ioan Cassian, deja menționatul Teotim I (apărătorul lui Ioan Gură-de-Aur) sau Petru, profesorul de religie al lui Dionisie, care va deveni mai târziu, de asemenea, episcop de To-mis. Contemporan cu Dionisie Exiguul, față de care era mai tânăr cu câțiva ani, poate un deceniu, Leontius Myzantinus va deveni, în chiar vremea în care Dionisie va ajunge secretar papal la Roma, unul din lideri de frunte ai redutabilei „loji a călugărilor sciți”, care se va afla în spatele revoluției generalului Vitalian din anii 513-518⁴, revoluție pe al cărui val va accede la putere elita grupată în jurul ultimului mare împărat al Romaniei universale, Iustinian.

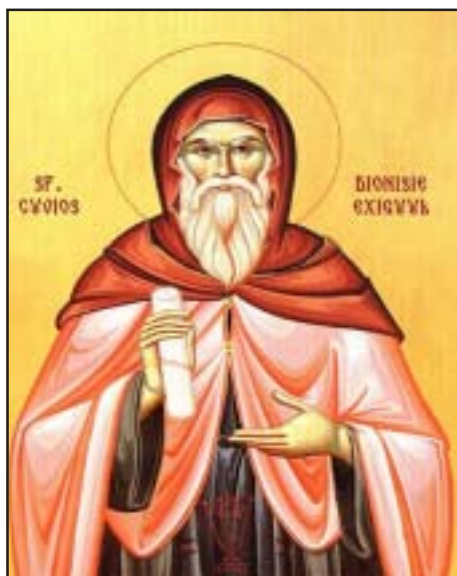
¹ Din *Dacia in Illiricum* (Dacia Aureliană), mai precis

² Răspund la scrisoare (cerând respectarea deciziilor sinodale de la Chalcedon și înlăturarea monofizitului Timotei Elur) mitropolitul Valerianus de Marcianopolis (de Moesia Inferior) și episcopii săi sufragani Teotim al II-lea de Tomis, Marcianus de Abrittus, Martialis de Appiaria, Petrus de Novae, Marcellus de Nicopolis, Monofilus de Durostorum, Dittas de Odessos.

³ În anii 368-369, aflat în regiunea dobrogeană în contextul campaniei sale împotriva vizigoților, împăratul Valens (care încercase să impună arianismul în Scitia Minor) este înfruntat de mitropolitul Bretonian al Tomisului și trebuie să cedeze. În generația următoare, un alt episcop al Tomisului, Teotim I, discipol al legendarului Ulfilas, realizează primele convertiri la creștinism în rândul hunilor, care-și făcuseră apariția la gurile Dunării începând cu anul 376, -legăturile astfel create avându-și partea lor de contribuție la evoluția evenimentelor din epoca hunocratică, epocă ce-l va aduce în prim-plan pe un alt exponent al provinciei Scitia Minor: generalul Flavius Aetius, învingătorul lui Attila de la Câmpiile Catalaunice, cu care, altminteri, cooperase în numeroase situații (și familia sa avea să procedeze la fel în timpul urmașilor *Bicului lui Dumnezeu*), până la asasinarea sa din dispoziția cercurilor imperiale.

⁴ Fie-ne îngăduit să semnalăm că toate aceste evenimente și procese majore implică societatea de pe ambele maluri ale Dunării (spre exemplu, armata generalului Vitalian cuprinde, potrivit cronicarului Malalas, alături de provinciali sciți, și contingente însemnate ale din teritoriile controlate de goți și huni), fapt care ne îndeamnă să reevaluăm imaginea *Dacia amissa*/Dacia abandonată, încă dominantă în istoriografia noastră.

*Dionisie Exiguul este – poate inevitabil, poate și datorită unor opțiuni personale – tributar acestor determinații, care fac din cea mai mică provincie a imperiului (aflată, să nu uităm, la cea mai apropiată frontieră de capitala lui Constantin) o piesă de prim rang a politicii globale. Invenția mai atente indică însă faptul că acest strălucit cărturar străromân nu este doar o rotiță în angrenajul istoriei, ci un participant activ, a cărui implicare în desfășurarea evenimentelor abia începe să se limpezească. Context în care vă propunem spre atenție unul din textele esențiale ale doctrinei socio-organizaționale pe care, de pe poziția de secretar papal și profesor de dialectică la Academia din Vivarium, Dionisie Exiguul a promovat-o înăuntrul sacerdoțiului creștin: **Regulae ecclesiasticae sanctorum pontificum**⁵.*

Scopul excursului secvent nu este acela de a relua un adevăr recunoscut și devenit aproape clișeu, dacă n-ar fi esențial, anume acela că Dionisie Exiguul este „tatăl erei creștine”⁶. Finalitatea este aceea de a vedea prin chiar texte cum un traducător se impune ca o autoritate, iar acest lucru îl vom argumenta cu cele traduse de Dionisie din greacă referitor la canoanele ecleziastice. Fără a încerca nicidecum o sugestie polemică, trebuie să subliniem că, deși în mare, grecești la origine, canoanele amintite s-au impus în lumea occidentală și nu numai ca fiind dionisiene, într-atât era de mare încrederea în cunoașterea latinei (dar și a limbii grecești) de către Dionisie Exiguul. De fapt, în mărturiile admirative referitoare la Dionisie, revin aproape mereu aceleași sublinieri, după cum vom vedea în cele traduse mai jos, anume cunoașterea limbilor latină și greacă, calculul Pascal și, nu o dată, originea scitică a cărturarului. Într-un preambul adresat cititorului, se spune că „Cu adevărat, acesta este Dionisie Exiguul, cel care, lăsând la o parte profana enumerarea a anilor prin olimpiade, sau consuli, sau perioade de 15 ani, cel dintâi a început să noteze timpurile de la întruparea lui Christos și a definit ciclul pascal de 95 de ani, sub consulatul, nu al lui Fl. Mavortius, ci al lui Fl. Philoxenus și Anicius Probus cel tânăr în a treia perioadă de 15 ani, adică anul 525 al lui Christos, după cum mărturisește Dionisie însuși în întâia epistolă pascală către episcopul Petronius”⁷. Pentru a fi și mai convingător, editorul, profitând și de faptul că are cu ce, prefațează textul Canoanelor cu câteva referințe pe care considerăm oportun să le redăm mai jos, în traducere desigur, formându-ne astfel o imagine complexă despre cărturarul *scit* prin origine, roman prin adopție, ca să-l parafrazăm pe unul dintre admiratori.

Cassiodor⁸ îi dedică un spațiu apreciabil lui Dionisie Exiguul în *Despre învățătura scrierilor divine*. Iată memorabilele rânduri: „Chiar și azi Biserica ortodoxă” naște bărbați iluștri, strălucitori în străfulgerarea podoabei principiilor dovedite. Căci, chiar în vremurile noastre a trăit și călugărul Dionisie, de neam scit, dar cu totul roman prin obiceiuri și întru totul învățat în ambele limbi; a dat făptuirilor sale întreaga moderație pe care o aflase citind în cărțile Domnului. Scripturile divine le-a comentat și le-a înțeles cu o atât de mare dorință de cunoaștere, încât despre orice fragment ar fi fost întrebat, ar fi avut pregătit răspunsul, cunoscător și fără vreo amânare. Căci era în el, alături de o mare înțelepciune, și nefățarnicie, alături de învățătură și modestie, alături de bogăția vorbirii, și măsură; încât nu se punea mai presus de nimeni, nici de cei mai umili servitori dar era plin de o demnitate fără echivoc în convorbirile

⁵ Preambul la programul de studii CSDR Lucus “Coordonate străromâne”

⁶ Vezi Coman 1956, Vornicescu 1984, Negrescu 2012

⁷ Migne LXVII, col. 137

⁸ Senatorul Aurelius Cassiodorus, devenit mai apoi abate al mănăstirii Vivarium

⁹ În textul latin *catholica Ecclesia*; pentru înțelesul special al termenului în epocă, a se vedea Negrescu 2012, p.36, nota 12

purtate cu conducătorii. El a fost chemat de Ștefan, episcopul din Salona, pentru ca, din versiunile grecești să transpună, după regulile proprii, canoanele bisericești, astfel încât, limpede și priceput fiind, le-a rânduit prin marea strălucire a elocinței sale pe cele ce astăzi le îmbrățișează Biserica Romană. Acestea se cade să le citiți cu strădanie, să nu părem cumva că ignorăm cu vinovăție rânduielile bisericești atât de folositoare. A tradus de asemenea din greacă în latină multe altele ce-i pot servi folosinței bisericești”¹⁰.

Beda Venerabilul, în *Despre socotirea timpului*, cap. 45, notează: „Înșiruirea timpurilor este stabilită întâi prin trecerea primului circuit de zece ani, ceea ce socotitorii greci au cercetat în anii conducătorului Dioclețian; dar Dionisie, demnul de cinstire abate din orașul Roma, înzestrat cu o remarcabilă cunoaștere a ambelor limbi, adică atât greacă cât și latină, descriind circuitele pascale, nu a voit, după cum însuși mărturisește, să le lege de amintirea unui nelegiuit prigonitor, ci a ales mai degrabă să lege timpurile pornind de la Întruparea Domnului nostru Isus Christos; pentru ca începutul speranței noastre să ni se vădească mai cunoscut”¹¹. Același, în *Cronica* sau cartea *Despre cele șase vârste*, anul 4480 de la Facerea lumii: „Dionisie a însemnat în scris cercurile pascale începând de la anul 532 al dumnezeieștii Întrupări, care este anul 248 al lui Dioclețian, după consulatul lui Lampadiu și Oreste”¹².

Din lucrarea *Despre scriitorii ecleziastici*, a lui Ioannes Thritemius¹³, aflăm: „Abatele roman Dionisie, supranumit și Exiguul (cel Mic), bărbat mare însă și preavestit prin talent și știință, adânc cunoscător întru Sfintele Scrieri, iar întru învățarea scrierilor profane deosebit de știutor, strălucit prin vorbirea-i greacă și latină, distins socotitor al timpurilor, a scris în latină nenumărate lucrări nu foarte întinse. Dintre acestea eu le-am aflat pe cele de mai jos: Marele ciclu Pascal de la anul 532; a tradus din greacă în latină Viața Sfântului abate Pahomie, cartea lui Grigore din Emesa Despre Crearea omului și scrierile episcopului Proteriu din Alexandria către papa Leon, și alte câteva. Și-a început ciclul în anul Domnului 531. A devenit celebru în vremea marelui Iustinian, la anul 540”¹⁴.

În *Analele ecleziastice* ale cardinalului Ceasar Baronius¹⁵ se scrie: „Dacă fidelitatea și priceperea în a traduce și curăția supremă în a publica ar fi căutate, nu s-ar putea găsi vreo ediție mai corectă și precisă decât cea care a fost elaborată de acel măreț, deși porecla este de Dionisie cel Mic (Exiguul), a cărui admirabilă pricepere în ambele limbi și distinsă integritatea a moravurilor, mirabil le dezvăluie Cassiodor în pline de demnitate laude”¹⁶.

Într-o lucrare, intitulată, *Despre scriitorii ecleziastici*, a cardinalului Robertus Bellarminus¹⁷, citim următoarele: „Dionisie Exiguul, de neam scit, dar roman prin moravuri, poreclit cu toate acestea „cel Mic”, dar cel prea mare prin învățătură și sfințenie, a trăit pe vremea regelui Teodoric în Italia, și a urmașilor săi; în anul 527 a scris Ciclul Pascal și, lăsând de o parte numărătoarea profană a anilor de la conducerea nelegiuitului prigonitor Dioclețian, a început să numere de la Întruparea Domnului Isus Christos. A redactat și *Colecția sacrelor canoane*, din Conciliile Bisericii Catolice”¹⁸. I-au urmat pilda mai apoi Martinus Braccarenensis și Cresconius”¹⁹.

* * *

Înainte de a reda în traducere mult pomenitele canoane, ale căror prevederi sunt de o incontestabilă actualitate de la vest la est și invers, să subliniem din nou că autoritatea lor este dată nu atât de sursă, ci de traducător, după cum s-a putut remarca și din referințele de mai sus. Este și motivul pentru care Dionisie Exiguul trebuie considerat un adevărat rânduitoare, ordonator al ierarhiilor.

¹⁰ Migne LXII, col. 139. Pentru întregul fragment referitor la Dionisie Exiguul, vezi Cassiodor/Negrescu 1996, cap. XXIII

¹¹ Migne LXVII, col. 139. *Testimonia aliquot de Dionysio Exiguo, eiusque Latina canonum eccle-siasticorum interpretatione.*

¹² Migne LXVII, col. 139-140.

¹³ Johann Heidenberg, 1462-1516, abate lexicograf și criptograf german, născut în localitatea Trit-tenheim

¹⁴ Migne LXVII, col. 140

¹⁵ Cesare Baronio, 1538-1607, cardinal și istoric ecleziastic, născut la Sora, în Italia

¹⁶ Migne LXVII, col. 140

¹⁷ Roberto Francesco Bellarmino, 1542-1621, cardinal iezuit, ulterior canonizat, născut la Montepul-ciano în Italia

¹⁸ Vezi nota 3

Cu modestia-i (re)cunoscută, Dionisie îi scrie ierarhului său următoarea prefață (fragment):

„Demnului de cinstire domn și Părinte al meu, episcopului Ștefan, Dionisie Exiguul întru Domnul sănătate. Chiar dacă mult îndrăgitul nostru frate Laurențiu, prin asiduă și familiară îndemnare a îmboldit smerenia mea spre a tălmăci din greacă rânduielele ecleziastice – supărat, cred eu, de învălmășeala vechii traduceri – totuși mi-am asumat truda primită, în aceeași măsură din considerație față de Fericirea ta căruia, Christos Atotputernicul Dumnezeu, privind cu fireasca-i pietate către neamuri, i-a dat demnitatea supremului sacerdoțiu. Și astfel, printre prea multele podoabe ale virtuții, cu care împodobești Biserica Domnului prin sfințenia moravurilor, păstrând chiar preasfintele legiuiri rânduite la adunările pontificale prin grația lui Dumnezeu, ai dat măsură și clerului și mulțimii printr-o desăvârșită conducere; nicidecum mulțumit de moravul veacului nostru, prin care mai lesne dorim să fi recunoscute cele drepte decât să le făptuim, ci alăturat ajutorului divin, tu înfăptuiești întâi cele ce sfătuiești să se facă, pentru a le fi de folos credincioșilor prin exemplul cel mai eficient. Chiar dacă mare este autoritatea celui ce poruncește, aceleași sunt dintru început poruncile celui ce împlinește învățătura neclintită a învățăturilor ecleziastice, care rămânând neatinsă le oferă tuturor creștinilor răsplata veșniciei îndreptării, iar prin aceasta sfinții episcopi vor fi întăriți prin părintești rânduiele, iar neamurile supuse se vor deprinde cu pildele spirituale. În primul rând am tradus din greacă canoanele numite „ale Apostolilor”²⁰.

Să urmărim în continuare, meditănd și asupra traducătorului, și asupra actualității făptuirii sale.

Rânduielele ecleziastice ale Sfinților Apostoli²¹

- I* Episcopul să fie înscăunat de doi sau trei episcopi.
- II* Preotul să fie sfințit de un singur episcop, la fel diaconul, și ceilalți clerici.
- III* Dacă vreun episcop, sau preot, în afara rânduielei Domnului, aduce spre ofrandă deasupra altarului altele: adică miere, sau lapte, sau siceră²² în loc de vin, sau unele sleite, sau zburătoare, sau anumite viețuitoare, sau legume, făptuind potrivit hotărârii Domnului, la timpul potrivit să fie depus.
- IV* Nu e îngăduit să fie aduse la altar altele decât spice noi și struguri; și ulei pentru lumini și tămâie, adică ceea ce se arde în timpul celebrării sfinteii dăruiri.
- V* Toate poamele rămase să-i fie trimise acasă episcopului, dar și preoților, ca roade ale pământului și să nu fie date în altar. Nu încapă în doială în legătură cu ceea ce se împarte episcopilor și preoților, și diaconilor și celorlalți clerici.
- VI* Episcopul sau preotul în nici un chip să nu-și părăsească propria soție sub pretextul credinței; dacă o alungă să fie excomunicat, dar și dacă perseverează în a o respinge, să fie înlăturat.
- VII* Episcopul, sau preotul, sau diaconul să nu-și asume niciodată griji lumești; altminteri, să fie înlăturat.
- VIII* Dacă vreun episcop, sau preot, sau diacon va fi serbat sfânta zi a Paștilor împreună cu evreii înainte de echinoctiul de primăvară, să fie înlăturat.
- IX* Dacă vreun episcop, sau preot, sau diacon, sau oricine din lista sacerdotală, după împlinirea ofrandei, nu se va cumineca, să spună pricina încât, dacă e explicabilă, să-și urmeze iertarea; dacă n-o spune, să fie lipsit de cuminecare, întocmai ca acela care se arată pe față din cauza rănii, stârnind bănuiala că acela care a sacrificat nu a oferit pe drept.
- X* Toți credincioșii care se adună laolaltă în biserică și, ascultând Scripturile, nu se străduiesc întru rugăciune și nici nu primesc sfânta cuminecare, asemeni celor ce zgâlție neliniștile Bisericii, se cuvine să fie lipsiți de cuminecare.
- XI* Dacă cineva se roagă fie și acasă cu un excomunicat, acesta să fie lipsit de cuminecare.
- XII* Dacă cineva se roagă împreună cu un cleric pedepsit, ca și cu un cleric obișnuit, să fie pedepsit.

¹⁹ Migne LXVII, col. 140

²⁰ Migne LXVII, col. 140-141. *Codicis canonum ecclesiasticorum Dionysii Exigui praefatio.*

²¹ Migne LXVII, col. 141-148, *Regulae ecclesiasticae sanctorum pontificum.*

²² Băutură spirtoasă la evrei.

XIII *Dacă vreun cleric sau laic oprit de la cuminecare, se grăbește către un alt oraș cuminecând și este sprijinit datorită scrisorilor de recomandare, atât cei ce l-au sprijinit, cât și cel sprijinit să fie lipsiți de cuminecare. Celui excomunicat să-i fie respinsă până și muștrarea, ca unuia care a mințit și a amăgit Biserica lui Dumnezeu.*

XIV *Episcopului nu-i este îngăduit ca, părăsindu-și propria parohie, să pătrundă într-una străină, chiar constrâns fiind de cei mai mulți. Doar dacă nu cumva îl obligă vreo cauză explicabilă, după cum el ar putea să le aducă mai mult folos hotărârilor din acel loc, iar în cauza credinței ar putea prevedea ceva negreșit. Dar aceasta să nu o încerce cu de la sine putere, ci pornind de la judecata mai multor episcopi și să o ducă la bun sfârșit după suprema rugămintă a tuturor.*

XV *Dacă vreun preot, sau diacon, sau cineva din rândul clericilor, părăsindu-și propria parohie, se îndreaptă spre alta și, mutându-se cu totul, în afara convingerii episcopului său, se oprește într-o parohie străină, pe acesta să nu-l mai îngăduim să slujească pe viitor; mai ales, dacă, chemat de episcop, nesocotește să se întoarcă, stăruind în rătăcirea sa. Să cuminece totuși acolo ca laic.*

XVI *Episcopul despre care se știe că-i adăpostește pe cei amintiți, dacă nesocotește întreruperea hotărâtă împotriva acelor, luându-i drept clerici, să fie lipsit de cuminecare ca un dascăl al tulburării.*

XVII *Dacă cineva, după botez, s-a unit într-o a doua căsătorie, sau a avut concubină, nu poate fi episcop, nici preot, sau diacon, sau orice altceva din rândul slujitorilor serviciului divin.*

XVIII *Dacă cineva își ia o văduvă, sau o femeia părăsită, sau o prostituată, sau o sclavă sau pe vreuna din acelea care se vând vederii publicului, nu poate fi episcop, sau preot, sau diacon, sau în rândul celor ce deservesc serviciul divin.*

XIX *Cel ce ia în căsătorie două surori sau pe fiica fratelui, nu va putea fi cleric.*

XX *Clericul care deservește garanții să fie înlăturat.*

XXI *Scopitul, fie că a ajuns așa prin vicleniile oamenilor, fie că i-au fost retezate cele bărbătești întru prigonirea lui, fie că așa s-a născut, este demn să devină episcop.*

XXII *Dacă cineva se taie pe sine, adică își retează părțile bărbătești, să nu devină cleric, căci este propriul său ucigaș și dușmanul întemeierii dumnezeiești.*

XXIII *Dacă cineva, cleric fiind, se scopește, să fie cu totul pedepsit, căci este propriul său ucigaș.*

XXIV *Dacă un laic se scopește, trei ani la rând să fie lipsit de cuminecare, căci s-a vădit a fi înșelătorul propriei sale vieți.*

XXV *Episcopul, sau preotul, sau diaconul care este prins în timp ce preacurvește, sau jură strâmb, sau fură, să fie depus. Totuși, să nu fie lipsit de cuminecare. Căci Scriptura spune: Dumnezeu nu va pedepsi de două ori pentru același lucru.*

XXVI *La fel și ceilalți clerici se vor supune aceleiași prevederi.*

XXVII *Pe cei necăsătoriți însă, care s-au înălțat către cler, îi sfătuim: dacă vor voi, să-și ia neveste; dar numai cititorii și cantorii.*

XXVIII *În legătură cu episcopul, sau preotul, sau diaconul ce-și bate credincioșii care greșesc, sau pe necredincioșii nedrept făptuitori, voind prin aceasta să-i facă temători, sfătuim să fie înlăturați de la slujire, căci niciunde Dumnezeu nu ne învață așa ceva. Dimpotrivă, Însuși când a fost lovit, n-a lovit înapoi, când era blestemat, n-a blestemat, când se arată, nu ne amenință.*

XXIX *Dacă un episcop, sau preot, sau diacon, depus pe drept din pricina neîndoielnicilor fărădelegi, ar fi îndrăznit să se atingă de serviciul ce i-a fost încredințat odinioară, să fie cu totul despărțit de Biserică.*

XXX *Dacă un episcop, sau preot, sau diacon și-a obținut această demnitate prin bani, să fie înlăturat și el și rânduitorul său și să fie despărțit de cuminecare prin toate felurile, precum Simon Magul de Petru.*

XXXI *Dacă un episcop, folosindu-se de puterile veacului, ar lua în stăpânire Biserica, să fie depus și să fie despărțit toți cei care îi dau cuminecarea.*

XXXII *Dacă vreun preot, disprețuindu-și episcopul, ar trece de o parte și și-ar înălța un alt altar, fără a avea ce să-i reproșeze episcopului în privința pietății și a dreptății, să fie depus ca*

unul ce se arată a fi ibovnicul întâietății; și ceilalți clerici care au consimțit la aceasta, să fie de puși, iar laicii – înlăturați. Aceasta se cade să se facă după prima, sau după a doua, sau după a treia rugăminte stăruitoare a episcopului.

XXXIII Dacă un preot, sau un diacon, este înlăturat de episcopul său, nu e îngăduit ca el să fie primit de un altul, ci doar de către acela care l-a înlăturat; excepție fiind situația în care episcopul, despre care se știe că l-a îndepărtat, a murit între timp.

XXXIV Nici unul dintre episcopii peregrini, sau dintre preoții sau diaconii de acest fel să nu fie privit cu respect fără scrisori de recomandare, iar când prezintă înscrisurile, acestea să fie discutate cu mare atenție și astfel să fie admise, iar dacă se vădesc în mai mică măsură predicatori ai pietății, cele trebuincioase lor să nu le fie puse la dispoziție și să nu fie admiși la cuminecare în nici un fel, căci multe înscrisuri se arată prin înșelătorie.

XXXV Se cuvine ca episcopii fiecărui neam să știe cine e considerat cel dintâi dintre ei, pe care să-l socotească cap al lor și să nu îndeplinească nimic dincolo de cunoștința aceluia, care singură i se potrivește fiecăruia în propria parohie sau în casele de la țară ce-i sunt supuse; dar nici acela să nu facă nimic în afara cunoașterii tuturor; iar astfel va fi armonie desăvârșită și va fi slăvit Dumnezeu prin Christos întru Sfântul Spirit.

XXXVI Episcopul să nu îndrăznească să facă numiri de preoți în afara propriilor hotare, în orașele sau în satele ce nu-i sunt supuse prin nici o jurisdicție; dacă s-a dovedit ca a făcut aceasta în afara cunoștinței acelora ce păstoresc acele orașe sau sate, să fie depus și el și cei ce au fost numiți de el preoți.

XXXVII Dacă un episcop nu-și îndeplinește îndatorirea și și-a atras îngrijorarea poporului, să fie lipsit de cuminecare până când va consimți potrivit și ascultarea; la fel și preotul, și diaconul. Dacă însă a stăruit și n-a fost primit nu pentru neclintirea sa, ci din pricina ticăloșiei poporului, acela să rămână totuși episcop; clericii să fie însă lipsiți de comuniunea cetății, cu atât mai mult cu cât nu s-au dovedit învățători ai poporului neascultător.

XXXVIII De două ori pe an să fie celebrate conciliile episcopilor; pentru ca dogmele pietății să fie cercetate între ei și să fie îndepărtate neînțelegerile ecleziastice izvorâte din ele; prima dată în săptămâna a patra a Rusaliilor; a doua oară în ziua a douăsprezecea a lunii Hyperbereteus, adică, după romani, a patra a idelilor lui octombrie.

XXXIX Episcopul să aibă grija tuturor treburilor ecleziastice și pe acelea să le împartă precum Dumnezeu le privește cu atenție; și să nu-i fie îngăduit nicidecum să se atingă de vreuna din acelea sau să le dăruiască propriilor părinți cele ce sunt ale lui Dumnezeu. Dacă sunt săraci, să le dea precum săracilor, ca nu cumva prin împrejurarea favorabilă acelora, să fie prădate cele ale Bisericii.

XL Preoții și diaconii să nu încerce să facă nimic în afara episcopului. Căci poporul Domnului i-a fost lui încredințat și pentru sufletele acelora el are de gând să dea înțelegerea. Să fie totuși și lucruri vădite aparținătoare episcopului (dacă totuși le are pe ale sale) și vădite dumnezeiești spre a avea puterea ca, murind el episcopul dintr-ale sale, precum a voit, să le părească în favoarea celor ce le-a voit. Și nici să nu taie aceia la mijloc, sub pretextul lucrurilor ecleziastice, cele ce sunt dovedite ca fiind ale episcopului; căci poate are fie soție, fie copii, sau apropiați, sau sclavi. Drept este și la Dumnezeu și în fața oamenilor acest lucru, pentru ca nici Biserica să nu sufere pagubă prin necunoașterea lucrurilor pontifului, nici episcopul, nici apropiații săi să nu fie pe liste de proscripție sub acoperământul Bisericii, iar cei ce țin de el să cadă în procese, iar moartea lui să fie supusă nedreptăților și faimei rele.

XLI Am sfătuit înainte ca episcopul să aibă lucrurile Bisericii în puterea sa. Căci dacă i-au fost încredințate prețioasele suflete ale oamenilor, cu atât mai mult e necesar ca el să poarte grija banilor și astfel, prin voința sa, toate să fie împărțite prin preoți și diaconi celor lipsiți și toți să fie slujiți cu teamă și adâncă neliniște. Cele ce lipsesc dintre acelea (dacă chiar lipsesc) pentru nevoile sale, însuși să le dobândească și pentru folosințele fraților peregrini, încât nimic să nu le poată lipsi acelora cu totul. Căci legea lui Dumnezeu ne învață că aceia ce-i sunt slujitori altarului, să pască din altar, căci nici ostașul nu slujește împotriva dușmanului cu arme cumpărate din propria soldă.

- XLII *Episcopul, sau preotul, sau diaconul ce slujește beției zarurilor; să înceteze, sau neîndoielnic să fie pedepsit.*
- XLIII *Subdiaconul, sau cititorul, sau cantorul, făcând la fel, să fie lipsit de cuminecare; la fel și laicii.*
- XLIV *Episcopul, sau preotul, sau laicul, dacă pretinde dobândă de la datornici, să înceteze, sau neîndoielnic să fie pedepsit.*
- XLV *Episcopul, preotul sau diaconul care s-a rugat împreună cu ereticii, să fie doar lipsit de cuminecare; dacă însă i-a îndemnat pe clerici să facă astfel, să se roage adică, să fie pedepsit.*
- XLVI *Sfătuim ca episcopul sau preotul care respectă botezul ereticilor, să fie pedepsit; ce înțelegere a lui Christos poate fi către Belial? Sau ce parte din credincios cu necredinciosul?*
- XLVII *Episcopul sau preotul care l-ar boteza din nou pe cel ce a avut botezul urmând adevărul, sau nu l-ar boteza pe cel spurcat de nelegiuții, să fie depus ca și cum ar lua în derâdere crucea și moartea Domnului fără a discerne între preoții falși și cei de drept.*
- XLVIII *Dacă vreun laic și-ar alunga propria soție, luându-și alta, sau pe vreuna părăsită de altul, să fie lipsit de cuminecare.*
- XLIX *Dacă un episcop, sau preot, nu ar boteza conform învățaturii Domnului, în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Spirit, ci întru cele trei laolaltă fără specificare, să fie decăzut.*
- L *Dacă un episcop, sau preot, nu ar celebra întreita scufundare a misterului unic, ci ar scufunda o singură dată în timpul botezului, ceea ce ar părea să se facă întru moartea Domnului, să fie depus, căci Domnul nu ne spune „botezați întru moartea mea” ci „mergând, învățați toate neamurile botezându-le în numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Spirit”.*

Bibliografie selectivă:

- Cassiodor/Negrescu 1996
Cassiodor, Dan Negrescu (ed. & trad.), *Despre învățătura scrierilor divine & Despre abatele Eugipiu și despre abatele Dionisie*, în *Altarul Banatului* nr. 1-3, 1996, pp. 74-76
Coman 1956
Coman, I.G., *Patrologie, Manual pentru uzul studenților de la institutele teologice*, București
Coman 1979
Coman, I.G., *Scriitori bisericești din epoca străromână*, Ed. Institutului Biblic, București
Migne 1865
Migne, J.P., *Patrologia Latina*, Paris
Negrescu 2012
Negrescu, Dan, *Patristica perennia aucta*, Ed. Universității de Vest, Timișoara
Vornicescu 1984
Vornicescu, Nestor, *Primele scrieri patristice în literatura noastră, sec. IV-XVI*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova